

Російської Федерації передбачено, що невідбута частина покарання для такої категорії засуджених військовослужбовців може бути замінена більш м'яким видом покарання. Аналогічний порядок (факультативний) щодо заміни невідбутої частини покарання більш м'яким його видом встановлено кримінальними законами Республіки Казахстан, Республіки Білорусь.

Смаглюк О. В., доцент кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

НЕОБХІДНІСТЬ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГЛАМЕНТУВАННЯ ПРАВИЛ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНІВ

Кваліфікація злочинів є одним із найважливіших етапів застосування норм Кримінального кодексу України (далі – КК). Під час кваліфікації здійснюється кримінально-правова оцінка суспільно небезпечного діяння, встановлюється, який саме злочин вчинила особа і якою нормою КК встановлена за нього відповідальність. У сучасному кримінальному праві під кваліфікацією злочинів розуміють процес встановлення точної відповідності усіх ознак конкретного суспільно небезпечного діяння ознакам складу злочину, закріпленого в КК [2, с. 58].

Таким чином, кваліфікація злочину полягає в пошуку та встановленні статті (статей, частин, пунктів статті) КК, яка передбачає відповідальність за вчинене суспільно небезпечне діяння. Важливість цього процесу важко переоцінити, адже під час кваліфікації злочинів реалізується законодавче положення, закріплене ч. 1 ст. 2 КК, про те що підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, передбаченого КК. Отже, є цілком очевидним, що до результату кваліфікації необхідно ставитись надзвичайно відповідально. Він впливає на встановлення підстав та можливості для звільнення особи від кримінальної відповідальності та покарання, вирішення питання про призначення відповідного виду та розміру покарання, обмежень щодо призначення максимального покарання при незакінченому злочині тощо.

Не зважаючи на всю важливість процесу кваліфікації злочинів, а також на те, що поняття кваліфікації вживається у КК, Кримінальному процесуальному кодексі України, у різних галузях права та юридичної науки, його законодавчого визначення не існує. Так само законодавець не визначає правила кваліфікації злочинів, що справедливо критикується науковцями (В. В. Кузнецовим, В. О. Навроцьким, А. В. Савченком та іншими). Слід погодитись з О. К. Маріним, який, досліджуючи кваліфікацію злочинів при конкуренції кримінально-правових норм, зазначає, що у чинному законодавстві правила кримінально-правової кваліфікації взагалі, і кваліфікації при конкуренції норм зокрема, жодним чином не регламентовані. Судова практика частково заповнює відсутність законодавчого регулювання та незакінченість теоретичних концепцій, формулюючи ті чи інші правила вирішення конкуренції, однак вони не завжди мають стабільний та одностайний характер. Роз'яснення Пленуму Верховного Суду України з цього питання фрагментарні, суперечливі, непослідовні. Це об'єктивно породжує плюралізм думок та рекомендацій, що не сприяє однаковому і точному застосуванню кримінального закону правоохоронними органами. При тому очевидно, що вибір для кваліфікації вчиненого однієї з двох або більше норм, що знаходяться в конкуренції, не може залежати від випадкових обставин, традицій, кон'юнктурних міркувань. Він повинен мати стабільний характер і ґрунтуватись на принципових положеннях [4, с. 6].

Натомість кримінально-правовою теорією та судовою практикою вироблені наступні правила кваліфікації злочинів:

- 1) усі фактичні ознаки вчиненого повинні відповідати юридичним ознакам складу злочину;
- 2) ознаки вчиненого злочину повинні бути розмежовані, відокремлені від суміжних складів злочинів;
- 3) до вчиненого злочину завжди повинна бути застосована та кримінально-правова норма, яка найбільш повно містить його ознаки;
- 4) за наявності у вчиненому діянні ознак загальної та спеціальної норм слід застосовувати спеціальну норму;

5) кваліфікований склад злочину має пріоритет (перевагу) щодо основного складу злочину, а особливо кваліфікований – щодо кваліфікованого і поглинає його;

6) діяння, при якому заподіяння шкоди додатковому безпосередньому об'єктові посягання є способом, складовою частиною заподіяння шкоди головному об'єктові, кваліфікується як один злочин; діяння, при вчиненні якого шкода додатковому об'єктові заподіюється факультативно, кваліфікується за сукупністю злочинів;

7) спосіб вчинення злочину не утворює сукупності злочинів, якщо він є обов'язковою, необхідною та невід'ємною ознакою певного діяння;

8) кожна наступна стадія вчинення злочину поглинає попередню: склад закінченого злочину поглинає склад замаху, а склад замаху поглинає склад готування до цього злочину;

9) умисел завжди поглинає необережність, а будь-який вищий ступінь вини поглинає нижчий;

10) при конкуренції самостійної, окремої норми та норми про співучасть у більш тяжкому злочині застосовується норма про співучасть [3, с. 61-62].

Суттєвим кроком у напрямку передбачення у КК правил кваліфікації злочинів став проєкт Закону України №2897 від 19.05.2015 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження кримінальних проступків» [1]. У законопроекті пропонується доповнити КК статтями 12¹ – 12⁴, які б визначали кримінально-правову кваліфікацію, її принципи та правила. Не зважаючи на дискусійність окремих положень проєкту згаданих норм, на безумовно схвальну оцінку заслуговує запропонований авторами законопроекту поступ у напрямку законодавчої регламентації положень щодо поняття, принципів і правил кримінально-правової кваліфікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження кримінальних проступків : проєкт Закону України реєстр. №2897 від 19.05.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=55214

2. Вознюк А. А. Кримінальне право України. Загальна частина : конспект лекцій / А. А. Вознюк; вступне слово д.ю.н.,

проф. О. О. Дудорова. – К. : Нац. акад. внутр. справ, «Освіта України», 2016. – 236.

3. Кузнецов В. В. Теорія кваліфікації злочинів: [підручник]. – 2-ге вид., переробл. / В. В. Кузнецов, А. В. Савченко / за заг. ред. проф. Є. М. Моїсєєва та О. М. Джужи; наук. ред. к.ю.н., доцент І. А. Вартилицька. – К. : КНТ, 2007.

4. Марін О. К. Кваліфікація злочинів при конкуренції кримінально-правових норм. Монографія. – К. : Атіка, 2003. – 224.

Соловійов Е. П., кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВА ПОТЕРПІЛИХ ВІД ЗЛОЧИНІВ

Людина, яка потерпіла від посягання на своє життя, здоров'я, честь і гідність, а також на належне їй майно, потребує правового й соціального захисту, матеріальної та моральної підтримки. Конституцією України передбачено обов'язок держави щодо захисту людини, утвердження і забезпечення її прав та свобод.

У чинному законодавстві України основна увага приділяється захисту прав та інтересів не потерпілого, а підозрюваного, обвинуваченого, а також підсудного, якому може бути призначене покарання за вчинений злочин.

Аналіз кримінального законодавства та правозастосовної практики України з точки зору їх відповідності цим стандартам свідчить про необхідність посилення захисту прав та інтересів потерпілих від злочинів.

За статистичними даними, кількість осіб, потерпілих від злочинів, і розміри заподіяної їм фізичної, майнової та моральної шкоди з кожним роком збільшуються. Тому, головним завданням держави у випадках вчинення злочинів є поновлення законних прав та інтересів громадян. Але значна кількість злочинів не розкривається правоохоронними органами. Аналізуючи наведені дані про нерозкриті злочини, можна дійти висновку, що багато громадян мають підстави бути не задоволеними відсутністю гарантій з боку держави щодо захисту їхніх прав [1].